

Mies – aikuisopiskelun menetetty sukupuoli?

KAI KIVIRANTA

Median hellimä klisee yhdestä ja yhtäläisestä ‘suomalaisesta miehestä’ on ikävä yleistys, jolla on valitettavan negatiivinen kaiku. Suomalainen mies käsitetään liian usein olutta kittaavaksi ja makkaraa-syöväksi sohvaperunaksi. Muuttuva yhteiskunta tuottaa onneksi erilaisia miehenä olemisen malleja.

Pyrin tarkastelemaan tässä suomalaista miestä aikuisopiskelun näkökulmasta. Juttu perustuu lisensiaatintutkimukseeni ja työn alla olevan väitöskirjani alustaviin tuloksiin.

Suomalainen mies on ollut aina perinteisesti ahkera. Työ on miehelle monta kertaa sanamukaisesti elämän ja kuoleman kysymys. Miehen kunnia ja itsekunnioitus on liittynyt työntekoon. Koko suomalainen kulttuuri on ollut aina – hyvässä mielessä – työkeskeinen. Ainakin ennen vanhaan kun sanottiin, että joku oli ‘helvetin kova työmies’, se oli jo melkoinen tunnustus ja miehen mitta. Juha Siltala väittää kirjassaan ‘*Miehen kunnia*’, että suomalaista miestä luonnehtii koko tarmon satsaaminen olemassaolon kampaailuun.

Toisaalta se on aivan ymmärrettävä käyttäytymismalli, koska monessa tapauksessa ei tarvitse mennä monenkaan sukupolven taakse, kun toimeentulo piti repiä hyvinkin kovissa olosuhteissa metsistä ja pelloilta. Sama työnteen eetos elää vieläkin monilla miehillä, vaikka ajat ovat muuttuneet. Sotienjälkeisen ajan sisukasta, rehtiä ja ryhdikästä miestä selvästi kaivataan vieläkin – sen ovat osoittaneet väitöskirjatutkimustani varten keräämäni eri ikäisten miesten ja naisten kirjoittamat eläytymismenetelmätarinat. 1970-lukulaisen pehmemiehen aika taitaa olla onneksi vihdoin ohi.

”Elinkautinen”, mutta myös selviämisresepti

Halu osallistua jatkuvaan, elinikäiseen koulutuk-

seen näyttää olevan nykyisessä, nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa ilmeinen välttämättömyys. Koulutus ja opiskelu lisää mahdollisuuksi työelämässä, mutta oppiminen tuo parhaimmillaan myös henkistä sisältöä elämään ja parantaa elämänhallintataitoja. Huono puoli tässä vaan on se, että moni mies mieltää elinikäisen oppimisen elinkautiseksi koulunkäynniksi. Toisaalta elinikäistä koulutusta pidetään liian usein jonkinlaisena ihmelääkkeenä kaikkiin yhteiskunnan ja ihmisten ongelmiin.

Ihanteelliset puheet jatkuvasta koulutuksesta törmäävät kuitenkin usein vakiintuneisiin ja hierarkkisiin koulutusrakenteisiin. Eli raadollinen todellisuus on monesti ihan jotain muuta kuin juhlapuheiden liturgiat. Elinikäinen oppiminen on oman tulkintani mukaan enemmänkin elämänsäsenne, joka tähtää oppimisvalmiuksien kehittämiseen, henkiseen kasvuun ja tietoisemmaksi tulemiseen. Utelias ja oppimiskeskeinen asenne elämään auttaa ja helpottaa sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymistä myönteisellä ja rakentavalla tavalla.

Mitä mies etsii opiskelusta?

Miehen opiskelumotivaatioita ei lisää se, että huomaakin muuttuneensa oman elämänsä sanakarista viranomaisten toiminnan kohteeksi ja

osaksi jotakin kasvotonta ja vaikeasti hahmotettavaa organisaatiota. Monissa tutkimuksissa on tullut selvästi esiin, että loppujen lopuksi mies haluaa aktiivisesti osallistua itseään koskeviin päätöksiin ja vierastaa ylhäältä annettuja enemmän tai vähemmän persoonattomia määräyksiä.

Usein väitetään, että mies opiskelee vain saavuttaakseen taloudellista hyötyä ja valtaa. Hyötynäkökulman ohessa kulkee syvempi pohjavirta. Maskuliiniseen diskurssiin kuuluu puhua 'käytännöllisyydestä' ja 'hyödyistä'. Ne ovat uusliberalistisen yhteiskuntamme hyväksymiä mantroja – filosofi Martin Heideggerin termillä ilmaistuna: *Gerede*ä. Opiskelu on miehelle myös tapa kohdata maailma ja omat rajansa. Mies etsii opintoryhmistä myös sosiaalista hyväksyntää ja henkisiä – jopa hengellisiä – aspekteja; ystävyyttä, rakkauttakin. Miehen oppimismotivaation rajoittaminen taloudellisen hyödyntävoitteluun on näköharha, jolla voi olla vakavia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Elämässä itsessään jaksamista

Usein mies kohdataan ainoastaan koulutustoi-
menpiteiden kohteena. Mutta on selvää, että jos miehellä menee vaimon tai perheen kanssa huonosti, niin se heijastuu miehen tekemisiin varmasti. Keski-ikäiselle miehelle voi kasaantua samaan aikaan oma keski-ikä kriisi, avioero, lasten murrosikä tai omien vanhempien sairastuminen tai kuolema. Siinä on miehellä monta kertaa voimisteleminen, että jaksaa kiinnostua vielä koulutuksesta. Lähipiirillä tuella on tärkeä merkitys sille, että mies jaksaa osallistua opintoihin.

Kouluttajan persoonallisuudella on yllättävän suuri merkitys miehelle. Hänen odotetaan hallitsevan opetusalan hyvin. Kouluttajalta odotetaan kannustavaa ja innostavaa suhtautumista opiskelijoihin. Pätevän kouluttajan tulee olla samanaikaisesti aikuiskasvatuksen ammattilainen, joka on hallitsee uudenaikaiset opetusmenetelmät, mutta on myös herkkä vuorovaikutusprosessille. Kouluttajan voi joskus olla hyvä katsoa vähän tarkemmin, mikä koulutuksessa olevaa kaveria oikeastaan saattaa vaivata. Jos miehellä on pinna kireällä tai elämä kolhii, ei opintoihin jaksu keskittyä täydellä teholla. Mies kiinnittää kouluttajan ihmissuhdetaitoihin jopa enemmän huomiota kuin didaktisiin taitoihin.

Mies ei tyydy puolivillaiseen

Miehet osallistuvat opintoihin, kun he kokevat saavansa täysipainoista, asiallista ja tarpeitään vastaavaa koulutusta. Miehillä on selviä odotuksia haluamansa koulutuksen suhteen ja he tietävät, mitä haluavat uhraamansa vapaa-ajan ja rahan vastineeksi. Täyttymättömät odotukset joutavat helposti siihen, että koulutus kokonaisuudessaan leimautuu puolivillaiseksi.

Mies kiinnittää huomiota opetuksen laatuun, vaikka ei ääneen ehkä paljon kritiikkiä esitäkään. Joskus jo yksikin kielteinen kokemus koulutuksessa saattaa leimata koko kurssin tai koulutusorganisaation heikoksi. Mutta toisaalta kouluttaja, joka koetaan korkeatasoiseksi, saa lähes kritiikitöntä arvostusta. Mies arvostaa reiluutta; luottamus-pula kouluttajan ja opiskelijan välillä voi tuhota koko koulutusprosessin. Kaiken kaikkiaan opiskeleva mies on useimmiten omistautuva ja syväsuuntautunut.

Mies on kilpailija

Miesten välinen kilpailuhenki ja pätemisen tarve seuraavat mukana myös opintoihin. Koulutus voi muuttua jälleen yhdeksi 'kunnian kentäksi' jolla omaa erinomaisuutta pitää osoittaa. Lisäksi opiskelutilanne jännittää miehiä enemmän kuin uskalletaan myöntää.

Mies voi tuntea myös voimakasta pelkoa omien taitojensa riittämättömyydestä. Siksi mies saattaa esiintyä koulutuksessa osaavampana ja tietävämpänä kuin todellisuudessa onkaan – ja se taas lisää stressiä, joka vaikeuttaa oppimista. Jos tähän lisätään vielä epärealistisen korkeat odotukset koulutuksen suhteen, on epäonnistuminen jo hyvin lähellä.

Lapsuuden ja nuoruuden oppimiskokemuksilla on tiettyä pakottavaa voimaa. Koulussa huonoksi oppilaaksi tai hitaaksi oppijaksi leimautunut mies saattaa kantaa tuota leimaa koko lopun ikänsä, ellei myöhemmin synny myönteisiä oppimiskokemuksia.

Vaikka miehet usein korostavatkin koulutuksen välinearvoa ja asia- ja sisältökeskeisyyttä, se ei kuitenkaan ole koko totuus asiasta. Opiskelun sisäiset ja ulkoiset motiivit sekoittuvat toisiinsa, koska opiskelu ja koulutus on erottamattomasti osa elämänkokonaisuutta. Useampien miesten osallistuminen saattaisi myös osaltaan madaltaa osallistumiskynnystä, kun miesten ei tarvitsisi

pyrkii pätemään kohtuuttomasti naisvaltaisessa opintopiirissä.

Sukupolvien raja neljässäkympissä

Neljäkymmentä ikävuotta näyttää olevan tämän hetken miesten elämässä keskeinen elämäntaihe. Nykypäivän nelikympiset ovat käytännössä ensimmäinen sukupolvi, joka on kasvanut aikuiseksi populaarikulttuurin, rockmusiikin, medioiden ja kansainvälisyyden kanssa. Myöhäismoderni kulttuurimme tuottaa monenlaisia maskuliinisuuksia: osa miehistä toteuttaa perinteistä mieheyttä, osa modernia mieheyttä ja kasvava osa miehistä – varsinkin suuremmissa kau-

pungeissa - samastuu postmoderniin miehen malliin. Ja siihen kuuluu itsensä monipuolinen kehittäminen – myös opiskelurintamalla.

Kiintoisaa on ollut osallistua ja tutustua ”Gender mainstreaming’ -projektin yhteydessä Saksan, Tanskan ja Irlannin miesten koulutusproblematiikkaan. Yllättävää kyllä miesten osallistumattomuus on yhteinen huoli koko Euroopassa. Aihetta käsitellään tarkemmin toukokuussa 2006 Frankfurtissa järjestettävässä seminaarissa, jossa allekirjoittanut alustaa suomalaisen miehen tilanteesta vapaan sivistystyön parissa. Lisätietoa ja seminaarista antaa projektin johtaja Erich Krichbaum (ErichKrichbaum@gmx.de)